

I. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

II. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

4^η διάλεξη της Ειρήνης Καμπερίδου

Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας

Τμήμα Κοινωνιολογίας, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του ΕΚΠΑ

Τετάρτη, 3/27/2024 (12.00-14.00)

2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Εκτεταμένη

Πυρηνική

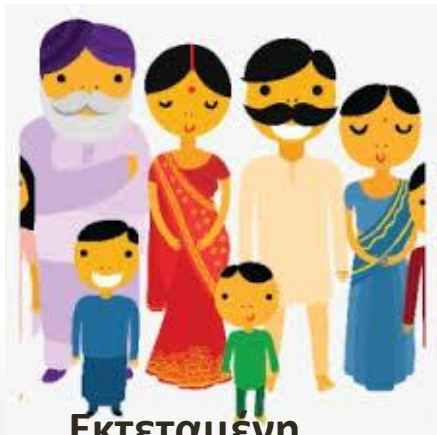
Πυρηνική

Μονογονεϊκή

Ομόφυλη

Εκτεταμένη

Εκτεταμένη

Σύνθετη (πολυγαμία/πολυγυνία)

Ομόφυλη

Στην Κοινωνιολογία η βασική μονάδα δεν είναι το άτομο αλλά η **ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

- Η συνένωση πολλών οικογενειών δημιουργεί τους κοινωνικούς σχηματισμούς, όπως είναι οι κοινότητες, οι πόλεις, οι κοινωνικές τάξεις...
- Η πιο σημαντική πρωτογενής ομάδα!!

Πρωτογενείς κοινωνικές ομάδες

Ως πρωτογενής ομάδα, η οικογένεια χαρακτηρίζεται από:

- **στενές, προσωπικές, αυθόρμητες και οικίες σχέσεις** μεταξύ των μελών της
- το συναίσθημα του «**εμείς**» και του «**ανήκει**»,
- **κοινό πνεύμα** στην αντιμετώπιση ζωτικών θεμάτων
- τη σχετική **έλλειψη συμφεροντολογικής** σκοπιμότητας, που διακρίνει τις **δευτερογενείς ομάδες...**

1. Από τη σκοπιά της κοινωνίας, η οικογένεια είναι η βασικότερη μονάδα (η βασική μονάδα):

- 1.1. δηλαδή, συμβάλλει λειτουργικά στην οργανωμένη κοινωνική ζωή και στην εξέλιξη των κοινωνικών δομών και θεσμών (Παιδεία, Θρησκεία, Πολιτική, Οικονομία, Κουλτούρα, κοινωνικές αξίες, παράδοση, κ.ά.)

2. Από την πλευρά του ατόμου είναι η σημαντικότερη πρωτογενής ομάδα στην οποία ανήκει... .

Τι σημαίνει αυτό; Δηλαδή πως συμβάλλει λειτουργικά η οικογένεια στην οργανωμένη κοινωνική ζωή και στην εξέλιξη των κοινωνικών δομών και θεσμών;

- Αναπαραγωγή,
- Συντήρηση,
- Κοινωνική τοποθέτηση του ατόμου (social status)
- Κοινωνικοποίηση των παιδιών
- Κουλτούρα, ήθη και έθιμα, κ.ά.

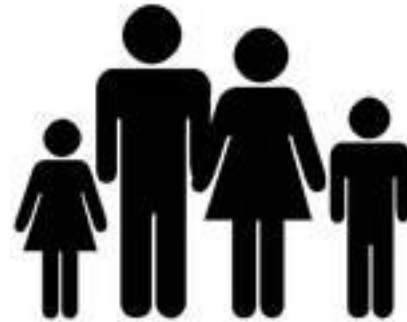
Πολλοί ορισμοί/τύποι/μορφές οικογενειών

Σύμφωνα με ορισμό του 1953:

«Η οικογένεια είναι μια ομάδα προσώπων που συνδεόμενα με **δεσμούς αίματος, γάμου ή υιοθεσίας:** αποτελούν ένα **κοινό σπιτικό**, αλληλεπιδρώντας και αλληλοεπικοινωνώντας, **παίζοντας τους κοινωνικούς ρόλους** του συζύγου και της συζύγου, της μητέρας και του πατέρα, του αδελφού και της αδελφής, δημιουργώντας μια κοινή κουλτούρα» (Burges & Locke 1953).

- **Πυρηνική οικογένεια** (nuclear family):
γονείς με παιδί ή παιδιά (Talcott Parson, 1955)
- Εμφανίζεται αρχικά στη Δυτική Ευρώπη τον 17^ο αιώνα (προβιομηχανική εποχή) και ειδικά τον 18^ο αιώνα στις αρχές του **Καπιταλισμού** και τον 19^ο την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης **ως μια πιο βιώσιμη κοινωνική μονάδα ...**

ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

- ❑ **Πολλές γενιές** και όχι μόνο οι δύο γενιές της πυρηνικής οικογένειας... και

Ως οικογένεια προσδιορίζεται και

- ❑ **ένα σύνολο ατόμων που κατάγονται από κάποιο κοινό πρόγονο ή Δυναστεία...**

shutterstock.com · 1489797086

Οι σύνθετες οικογένειες βασίζονται στην πολυγαμία (πολυγυνία ή πολυανδρία):

- Όταν ο άνδρας έχει περισσότερες συζύγους και όχι μόνο μία. Εδώ ο άνδρας **παίζει τον κοινωνικό ρόλο του πατέρα**, όχι μόνο σε μία (1) πυρηνική οικογένεια, αλλά σε πολλές πυρηνικές οικογένειες (μέχρι 4) ...
- Η σπανιότερη περίπτωση της γυναίκας που έχει περισσότερους συζύγους (π.χ. Θιβέτ): **σπάνια μορφή πολυγαμίας (πολυανδρίας)**, όπου η σύζυγος, για λόγους οικονομίας/επιβίωσης τεκνοποιούσε νομίμως με περισσότερους συζύγους ταυτόχρονα ...

Οίκος και *Γένος*

- Ο όρος "**οικογένεια**" δεν απαντάται στην κλασική περίοδο (500 π.Χ.-323 π.Χ) και στην Ελληνιστική περίοδο (323π.Χ.-146 π.Χ.) .
- Συναντάμε τον όρο σε μεσαιωνικά ή σε βυζαντινά κείμενα.
- Στην αρχαιοελληνική πραγματικότητα, η έννοια/το νόημα της οικογένειας αποδίδεται με τη λέξη **οίκος** ...
- Οικογένεια: νεότερος όρος, ο οποίος αποτελείται από δύο συνθετικά: **οίκος** και **γένος**.

Στη σύγχρονη **ελληνική , λαϊκή γλώσσα** οι όροι που χρησιμοποιούνταν ήταν:

- **φαμελιά** (από το γαλλικό όρο **famille**),
- **φαμίλια** (από τον αγγλικό όρο **family**),
- **ασκέρι** (από τον τουρκικό όρο **asker**),
- **σειργιά, φάρα** (που ταυτίζεται και με το γένος)
- **τζάκι** (από τουρκικό **οτζάκ**).

Στη νεότερη Ελλάδα χρησιμοποιείται ο όρος "**οικογένεια**" υπό την ευρεία (εκτεταμένη οικογένεια) και στενή (πυρηνική) σημασία της εννοώντας αφενός:

- το **γένος** , τη **γενιά**, τους **συγγενείς**, ή τα **συγγενικά** πρόσωπα που βρίσκονται **κάτω από μία στέγη**, ή τους συγγενείς οι οποίοι κατοικούν σε περισσότερα οικήματα ...
- Νοικοκυριό, σπίτι, σπιτικό...

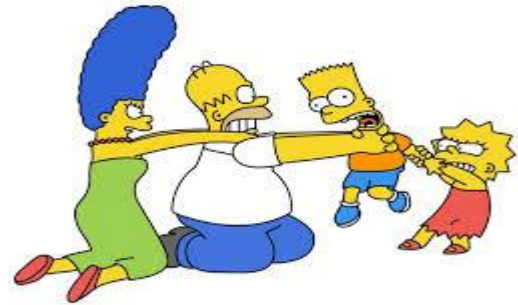

Μέχρι πρόσφατα η οικογένεια στηριζόταν στο

- Θεσμό του γάμου και στο
- Θεσμό της πατρότητας/μητρότητας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΓΑΜΟΣ;

Από το πρίσμα της Κοινωνιολογίας ο γάμος είναι **ένα σύνολο κανόνων που ρυθμίζει τη σχέση μεταξύ των συζύγων.**

Οι πιο σημαντικοί θεσμοί του γάμου είναι τρεις (3):

- 1) Αυτός που καθορίζει **τον αριθμό των συζύγων ...**
- 2) Αυτός που (κάποτε/και σπανιότερα σήμερα) καθορίζει **σε πιο από τα πατρικά σπίτια των δύο συζύγων θα κατοικήσει το ζευγάρι.**
- 3) Αυτός που καθορίζει **ποια πρόσωπα επιτρέπεται ή απαγορεύεται να παντρεύονται μεταξύ τους...**

Τύποι/μορφές οικογενειών

Μονογονεϊκές οικογένειες:

- Άγαμη μητέρα
- Διαζευγμένη μητέρα
- Άγαμος πατέρας
- Διαζευγμένος πατέρας
- Χήρα ή χήρος

k6257916 www.fotosearch.com

Τύποι οικογενειών ή νέων μορφών οικογενειακών προτύπων

Ζευγάρια του ίδιου φύλου που είναι και γονείς (με παιδί ή παιδιά)

shutterstock.com • 492513658

- Οικογένειες από μεικτούς γάμους (interacial)

- Οικογένειες δύο διαζευγμένων...
- Ανάδοχες οικογένειες (foster parents, foster families)

Every child deserves a family

Η Κοινωνιολογία της Οικογένειας (family sociology)

Αποτελεί κλάδο της επιστήμης της Κοινωνιολογίας που ασχολείται με την:

- μελέτη του θεσμού της οικογένειας, της συγγένειας, και του γάμου στις διάφορες κοινωνίες,
- τη μεταβολή των κοινωνικών ρόλων στα μέλη της οικογένειας....
- τις τάσεις προς τις οποίες οδηγείται η οικογένεια σήμερα και στο μέλλον ...

Η Κοινωνιολογία της Οικογένειας

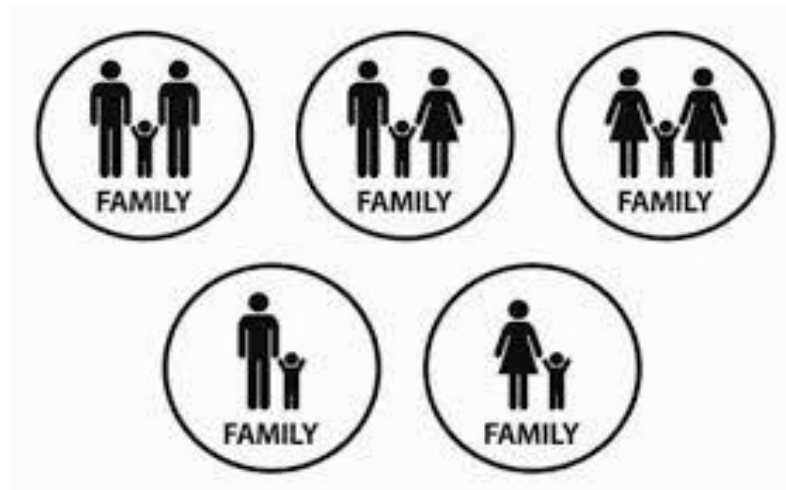

Παραδείγματα ειδικών θεμάτων που εξετάζει:

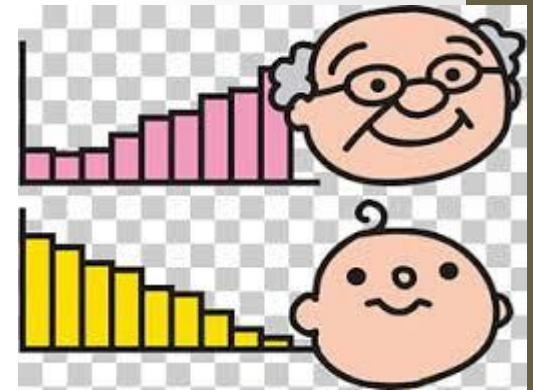
- **Αλλαγές κοινωνικών ρόλων** των μελών της οικογένειας (π.χ. η παραδοσιακή οικογένεια, η πυρηνική οικογένεια χάνετε.... Αλλάζουν οι κοινωνική ρόλοι και οι θεσμοί...), όπως ο ρόλος του πατέρα ως **κουβαλητή** και της μητέρας ως **νοικοκυρά**, αποκλειστικά υπεύθυνη για την ανατροφή και φροντίδα των παιδιών...

Η Κοινωνιολογία της Οικογένειας

- Εξετάζει την εμφάνιση των μονομελών νοικοκυριών (μονογονεϊκή) και των μικρότερων οικογενειακών μονάδων, και
- Πώς οι επιλογές των γονέων επηρεάζουν τα παιδιά τους, (πχ. γάμοι/ζευγάρια του ιδίου φύλου/ Same Sex Couples and Marriages) ...

Η Κοινωνιολογία της Οικογένειας

- **Γιατί από την έκρηξη των γεννήσεων στην υπογεννητικότητα;**

Η Κοινωνιολογία της Οικογένειας εξετάζει:

- τη γήρανση του πληθυσμού
- τις τάσεις για μεγαλύτερο προσδόκιμο (κοινωνία γερόντων)
- την αύξηση των ποσοστών των διαζυγίων,
- το ποσοστό (αριθμούς) των ανθρώπων που δεν θα παντρευτούν ποτέ, κ.ά.

Η ελεύθερη επιλογή, σημαντική αλλαγή για το θεσμό της οικογένειας, που **ξεκίνησε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα ...**

Ιστορική-κοινωνιολογική εξέταση της εξέλιξης της
οικογένειας και του γάμου

Δεκαετία 1950, οικονομική ευημερία στις δυτικές κοινωνίες ...
«το Αμερικάνικο όνειρο», «η χαρούμενη νοικοκυρά»,
«ο σύζυγος κουβαλητής», κ.ά.

Αλλαγές στη δομή της πυρηνικής οικογένειας και στην Ελλάδα

- ❑ **Επίπεδο γονιμότητας ιδιαίτερα χαμηλό** σε σύγκριση με προηγούμενες δεκαετίες (**υπογεννητικότητα**)
- ❑ «**Η αλλαγή της κοινωνικής θέσης της γυναίκας και η αύξηση της συχνότητας του φαινομένου της μητρότητας εκτός γάμου, σύμφωνα με στατιστικές μελέτες διάφορων ευρωπαϊκών χωρών, δεν άφησαν ασυγκίνητη την Ελληνίδα...**» (Αναστασία-Βαλέντινη Ρήγα, 2008).

**Το επίπεδο της γονιμότητας
ιδιαίτερα χαμηλό σέ σύγκριση με
προηγούμενες δεκαετίες....**

**«Η παρουσία μεγάλου αριθμού,
αλλοδαπών οικογενειών στην
Ελλάδα, με μόνιμη εγκατάσταση,
θα προσδώσει σε λίγα χρόνια τη
διαπολιτισμική ποιοτική και
ποσοτική διάσταση στα
χαρακτηριστικά της Ελληνικής
οικογένειας του μέλλοντος»
(Αναστασία-Βαλέντινη Ρήγα, 2008).**

- Παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στη γαμηλιότητα και στη σύνθεση της σύγχρονης οικογένειας στην Ελλάδα...
- Αυτό δεν σημαίνει ότι αποδυναμώνονται οι οικογενειακή δεσμοί— οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ακόμη πιο στενοί από ό,τι κατά το παρελθόν— όπως προκύπτει από αποτελέσματα πρόσφατων ερευνών στη χώρα μας...

© Can Stock Photo

- ❑ Όλα τα προαναφερόμενα δεν οδηγούν στην διάλυση του *Θεσμού της Οικογένειας*, σύμφωνα με τους ερευνητές/τριες, αλλά οδηγούν στη μεταβολή-αλλαγή ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ...
- ❑ **Ωστόσο**.... Η μάστιγα του αιώνα μας είναι η υπογεννητικότητα!

II. Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ- Η ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Υπογεννητικότητα: Όσο εξαφανίζονται οι νέοι άνθρωποι, ταυτόχρονα θα εξαφανίζεται η πρόοδος (Καμπερίδου, 2021)

“Active Ageing” (Καμπερίδου, 2022).

Active ageing

«Οι γυναίκες θα αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού των ηλικιωμένων στο μέλλον» (Καμπερίδου, 2021)

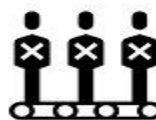
Η Ιστορία της γήρανσης δεν έχει ακόμη γραφεί·
βρισκόμαστε σε μια μεταβατική περίοδο.

Kamberidou, I. (2021). Υπογεννητικότητα: Όσο εξαφανίζονται οι νέοι άνθρωποι, ταυτόχρονα θα εξαφανίζεται η πρόοδος. Συνέντευξη της Ειρήνης Καμπερίδου στη δημοσιογράφο Ιωάννα Κατσιμπα για το Data Project "Υπογεννητικότητα"

και στο:

[Newsbomb.gr.Abstract synteneyxi tis eir. kamperidou giat tin yvogennitiko tita 1.10.2021 stin i. katsimpa.pdf](https://www.newsbomb.gr/Abstract/synteneyxi-tis-eir-kamperidou-giat-tin-yvogennitiko-tita-1.10.2021-stin-i-katsimpa.pdf)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα γίνει γηροκομείο το 2050, μας προειδοποιείσαι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από το 2008 ...

LABOR SHORTAGE

LIFE EXPECTANCY

MEDICAL

PERSONAL MOBILITY

POPULATION PYRAMID

PUBLIC HEALTH

RIISING LIFE
EXPECTANCY

SMARTHOME

WEARABLE DEVICE

Οι ηλικιωμένοι όλων των κατηγοριών: τρίτης ηλικίας, τέταρτης ηλικίας, υπερήλικες), μαζί με τα άτομα με ειδικές ανάγκες, συγκροτούν τις κύριες ομάδες που αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό...

- 3^η ηλικία (65-74),
- 4^η ηλικία 75-84)
- υπερήλικες (85+)

Στις ΗΠΑ οι γυναίκες υπερτερούν και στις τρεις κατηγορίες

gg84327156 GoGraph.com

illustrations of.com #1167646

«Οι γυναίκες θα αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού των ηλικιωμένων στο μέλλον»

(Καμπερίδου, 2021)

**EXERCISE
FOR SENIORS**

shutterstock.com · 64802668

Βλέπε άρθρο της Καμπερίδου, Ειρ. (2021). **Υπογεννητικότητα: Όσο εξαφανίζονται οι νέοι άνθρωποι, ταυτόχρονα θα εξαφανίζεται η πρόοδος.** Συνέντευξη της Ειρήνης Καμπερίδου στη δημοσιογράφο Ιωάννα Κατσιμπα για το Data Project "Υπογεννητικότητα" και το [Newsbomb.gr](https://www.newsbomb.gr/Abstract/synenteyxi-tis-eir-kamperidou-giat-tin-ypogennitikitita-1.10.2021-stin-i-katsimpa.pdf). **Abstract synenteyxi tis eir. kamperidou giat tin ypogennitikitita 1.10.2021 stin i. katsimpa.pdf**

gg84327156 GoGraph.com

illustrations of.com #1167646

Κοινωνικός αποκλεισμός:

- Γήρανση και εθνικότητα και εθνικές μειονότητες
- Γήρανση και φτώχεια
- Γήρανση και ηλικιακή κατηγορία/ομάδα (65-74, και υπερήλικες 85+)
- Γήρανση και φύλο

**EXERCISE
FOR SENIORS**

shutterstock.com · 64802668

84 για τις γυναίκες και 75 για τους άνδρες ...

gg84327156 GoGraph.com

Στην Ευρώπη, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (2020), το προσδόκιμο ζωής για τις γυναίκες είναι υψηλότερο (**84** για τις γυναίκες και **75** για τους άνδρες).

- Σήμερα το 19%-20% του πληθυσμού της ΕΕ-27 είναι 65+, με περίπου 36% γυναίκες: «**108 εκατομμύρια γυναίκες και 79 εκ. άνδρες**», και αναμένεται να αυξηθούν κατά περίπου 17 εκατομμύρια την επόμενη δεκαετία.
- Το έτος 2100 ο πληθυσμός της Ευρώπης των 65+ θα είναι **31%** (από 19-20% σήμερα), και το ποσοστό της ηλικιακής ομάδας των **80 ετών αναμένεται να είναι περισσότερο από το διπλάσιο.**

ΕΛΛΑΔΑ ...

Στην Ελλάδα 22 στους 100 κατοίκους είναι άνω των 65 ετών ...

Άτομα ηλικίας 85, 90 ή 95 ετών έχουν, ή σύντομα θα έχουν, παιδιά ηλικίας 60 έως 70 ετών!

Όσον αφορά στη χώρα μας, το γενικό προσδόκιμο ζωής για το 2021 είναι **82.47** χρόνια (αύξηση **0.2%** από το 2020).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO, 2018), πριν την εποχή της πανδημίας του Covid-19, το προσδόκιμο ζωής για τους **άνδρες ήταν 78.7** χρόνια και για τις **γυναίκες 83.7**.

(Κοτζαμάνης 2020, Καμπερίδου 2021)

Κοινωνικός αποκλεισμός-κοινωνική γήρανση

(Καμπερίδου 2021)

Κοινωνική γήρανση (κοινωνικός αποκλεισμός): ο ηλικιακός ρατσισμός, ο κοινωνικός στιγματισμός, η κοινωνική περιθωριοποίηση, και τα κοινωνικά στερεότυπα που αφορούν την απουσία χρησιμότητας των ηλικιωμένων πρέπει να ανατραπούν...

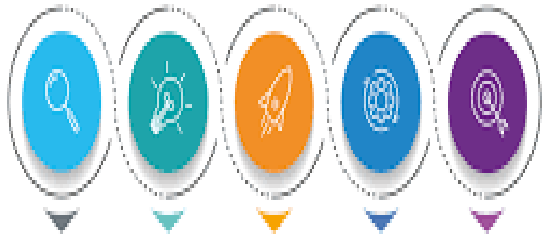
- ✓ Τι θέλουμε; Να αναπαράγουμε τον ηλικιακό αποκλεισμό/ρατσισμό ή να προωθήσουμε πολιτικές και να καλλιεργήσουμε συμπεριφορές που στοχεύουν στην επιτυχή γήρανση (successful ageing).
- Η συνεργασία μεταξύ των γενεών θα καθορίσει το μέλλον των σημερινών νέων, οι οποίοι προσεχώς θα ανήκουν στις κατηγορίες των ηλικιωμένων....

Η διαγενεακή κουλτούρα συνεργασίας, η διαγενεακή επαφή, αλληλεπίδραση και μάθηση

Multigenerational Workforce Benefits

AHRJ

Multiple perspectives

Problem-solving abilities

Learning/mentoring opportunities

Knowledge transfer & retention

Unique relationships

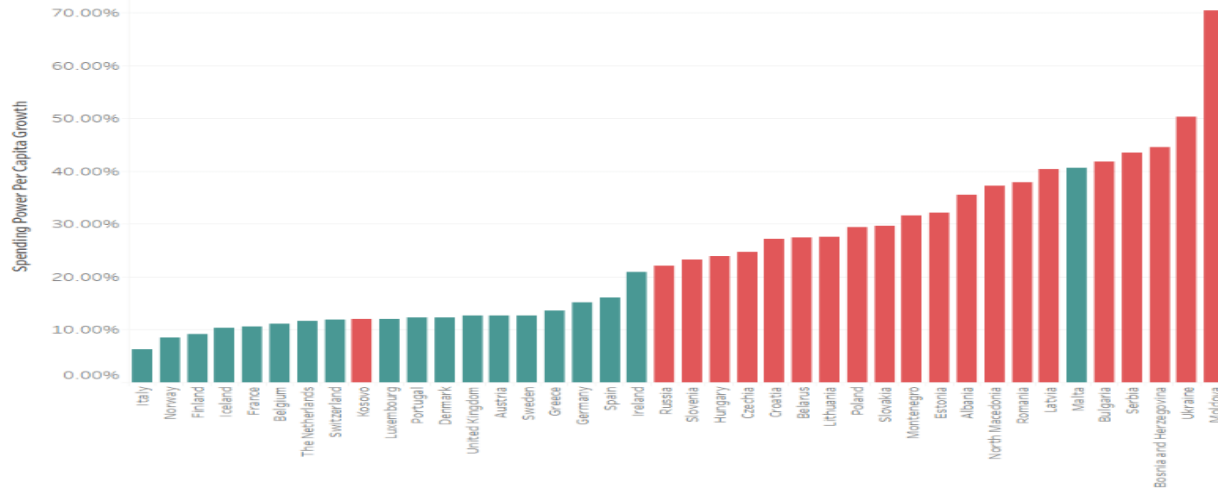
dreamstime.com

© 2020 - 2021

Αργυρή Οικονομία

Silver Economy (60+) Spending Power Growth in Europe (2019-2030)

Successful ageing – Active ageing

Η επιτυχής γήρανση (ενεργός/υγιής/ παραγωγική/ευδόκιμη γήρανση)

Lifelong learning and healthy and active ageing need to start at a young age and continue throughout adulthood. Acquiring new skills boosts job opportunities during working years, but also helps people stay active into later life.

FUTURIUM-"Active and Healthy Living in the Digital World" (πρόγραμμα-πλατφόρμα **ζήσε ενεργητικά και υγιεινά**)

Active ageing

«Τρίτη Ηλικία: Άσκηση, Υγεία και Ποιότητα Ζωής», πρόγραμμα του ΕΚΠΑ
<https://healthing.edu.gr/course/aging/>

40. GREEN PAPER ON AGEING Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ: Υγιής και ενεργός γήρανση

SmartWork and EU_SHAFE joint online event

Thursday 15th June 2021
11:00-12:30 CEST

Discussion on Green Paper on Ageing

The role of new technologies in
keeping the older people at
work and in good health

SmartWork received funding from the
European Union's Horizon 2020
research and innovation programme
under grant agreement No 828343

SAVE THE DATE!

@SmartWorkEU @EuShafe

... ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των
γενεών ...

GREEN PAPER ON AGEING

Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ: Υγείας και ενεργός γήρανση

#EUAgeing

Growing needs:

healthcare,
long-term care /
mobility, connectivity,
well-being

Formative years:

life-long learning, healthy
& active ageing

Working age: labour markets,
productivity, innovation and
business
opportunities

Retirement: volunteering,
intergenerational relations /
adequate, fair and
sustainable pension
systems, old
age poverty

European
Commission

GREEN PAPER ON AGEING

Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ: Υγιής και ενεργός γήρανση

Βλ. άρθρο/αναφορά:

EU Green Paper on Ageing: a key opportunity to make concrete steps towards a more inclusive future for all ages ..

«Η σωματική άσκηση, η υγιεινή διατροφή, η διακοπή ή η αποφυγή του καπνίσματος και του αλκοόλ, και η προσεκτική χρήση φαρμάκων, μεταξύ άλλων, συμβάλλουν στην αποτροπή της εμφάνισης χρόνιων νόσων και της σωματικής κατάρρευσης. **Καθοριστικοί παράγοντες για την κατανόηση και τη στήριξη της ενεργούς γήρανσης είναι η πολιτισμική ιδιαιτερότητα, η κουλτούρα τα ήθη και τα έθιμα, και οι παραδόσεις των κοινωνιών, οι οποίες προσδιορίζουν τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι ηλικιωμένοι και η διαδικασία του γήρατος [...]** *«Οι κοινωνίες που αποδίδουν τα συμπτώματα των ασθενειών στο γήρας, συνήθως υστερούν σε θέματα πρόληψης, πρώιμης διάγνωσης και κατάλληλης θεραπευτικής παρέμβασης [...]*» (Πάσχος, Μαλλιαρού, & Μπαμίδης, 2016).

Προτάσεις

- (1) **Οικονομικές ενισχύσεις:** επιδόματα γάμου/συμβίωσης, οικογενειακά επιδόματα, φορολογικές ελαφρύνσεις, στεγαστικά επιδόματα, χαμηλότοκα δάνεια, κ.ά.
- (2) **Εναρμόνιση της οικογενειακής-προσωπικής και επαγγελματικής ζωής:** Άδειες μητρότητας-πατρότητας/ανατροφής παιδιού/παιδιών, κατοχύρωση της επανόδου στην εργασία, επιδόματα φύλαξης παιδιών, κ.ά.,
(3.) **Περιβαλλοντικές παρεμβάσεις:** π.χ. παιδικές χαρές, πλατείες, αθλοπαιδιές, πάρκα με δραστηριότητες για τον ελεύθερο χρόνο, δομές προσχολικής και μικρής ηλικίας, κ.ά.
- (4) **Προγράμματα για την καλλιέργεια κουλτούρας διαγενεακής συνεργασίας, σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ηλικιωμένων και αισθήματος συντροφικότητας με τις προηγούμενες γενιές (intergenerational collaborations, mentoring...**

Successful ageing

Να δείτε το άρθρο στην ΠΕΡΓΑΜΟ, και ειδικά την ενότητα στο τέλος που αφορά την Ελλάδα:

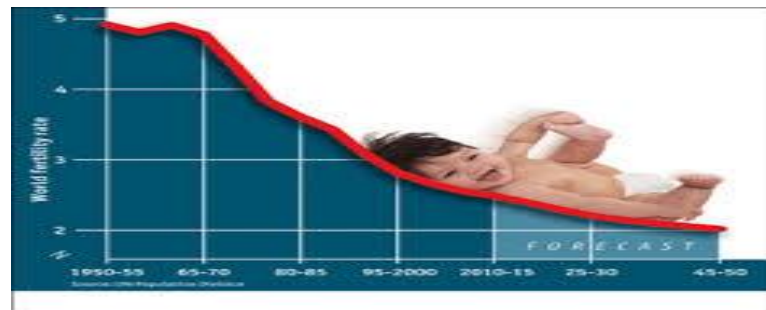
<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/3237084/file.pdf>

- © Καμπερίδου, Ειρ. (2022). «Επιτυχημένη γήρανση» ή ηλικιακός αποκλεισμός/ρατσισμός; Προδημοσίευση (preprint) άρθρου και εισήγησης στο επερχόμενο συνεδρίου του Τομέα Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, της Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Μάιο 2023, Δάφνη. Μόνιμη διεύθυνση ΕΚΠΑ : <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/3237084>

Επίσης, βλ. συνέντευξη Ειρήνης Καμπερίδου στο HUB του ΕΚΠΑ:

- © Συνέντευξη της Ειρήνης Καμπερίδου, Καθηγήτριας Κοινωνιολογίας του ΕΚΠΑ, στο Data Project «Υπογεννητικότητα» - Hub ΕΚΠΑ (uoa.gr)

- Καμπερίδου: Όσο εξαφανίζονται ο νέοι άνθρωποι, ταυτόχρονα θα εξαφανίζεται η πρόοδος – Newsbomb

Επίσης, βλ. ολόκληρη την συνέντευξη στην ΠΕΡΓΑΜΟ:

<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/2969338/file.pdf>

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΧΟΧΗ ΣΑΣ

